

Michał Chłopowiec

"Ad libertatem in veritate", P. Morciniec, Opole 1996 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 5/1, 144-146

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ad libertatem in veritate, red. P. Morciniec, Opole 1996, ss. 804.

Jest to Księga pamiątkowa poświęcona bardziej znanemu z moralistów polskich – ks. A. Marcolowi. Obok części laudacyjnej składają się na nią artykuły o zróżnicowanej tematyce przyporządkowane następującym działom: u podstaw teologii moralnej; problemy współczesnej bioetyki; etyka społeczna; nowe spojrzenia; problematyka liturgiczna.

W pierwszą z części wprowadza artykuł nestora polskich teologów moralistów, ks. S. Olejnika, o przeglądowym i w tonie nieco apologetycznym nastawieniu „Polska teologia moralna u schyłku dwudziestego wieku”. Autor zarysowuje zmagania się polskiej teologii moralnej w jej dążeniu do inspirowanej nauką II Soboru Watykańskiego reformy podkreślając widoczną tam wierność tradycji, poczucie odpowiedzialności w podejściu do nowych interpretacji moralnych oraz respekt w podawanych rozwiązaniach dla Magisterium Kościoła. Głównym postulatem do zrealizowania jest według ks. Olejnika, aby „nasza refleksja naukowa, profesjonalnie pogłębiona” była prowadzona „w ścisłym związku z sytuacją moralną naszego społeczeństwa, w związku z jego myśleniem, odczuwaniem i postępowaniem” (s. 57).

Również formę podsumowania osiągnięć posiada artykuł bpa A. Nossola na temat ekumenii. W dialogach dotyczących doktryny nie uzyskuje się rezultatów spektakularnych, lecz najpierw zbliżenia stanowisk. O nowym klimacie może świadczyć stwierdzenie autora, że konfesyjny partykularyzm da się przezwyciężyć w szerokim trójkącie chrześcijaństwa, w jeszcze większej katolickiej rozległości, ewangelickiej głębi i prawosławnej dynamice dotyczącej wymiaru pneumatologicznego (s. 75).

Zagadnieniom z zakresu teologii moralnej fundamentalnej poświęcony jest artykuł ks. Zieglera „Vernunft und Glaube als Quellen der katholischen Sittlichkeitslehre” (w j. niemieckim), gdzie głównym problemem jest pytanie o pierwszeństwo w dowodzeniu moralnym wiary czy rozumu. Na początku autor zastanawia się nad pierwszym źródłem moralności, wiarą, ze zmieniającą się zasadą normatywną reprezentowaną przez wysuwane na czoło idee wiodące: naśladowanie Chrystusa, zapowiedź realizującego się Królestwa Bożego, pierwszeństwo miłości, sakramentalna zasada bytowania rozwinięta w „być w Chrystusie” czy w „żyć w Chrystusie”. Przeniesienie głównego akcentu na drugie źródło moralności, rozum, stanowi tendencję nowszą, wyrażoną w „etyce teologicznej”. Decydującą rolę odgrywa tutaj „racjonalność ludzkiego podmiotu” (A. Auer), czy absolutny charakter osoby ludzkiej (W. Korff). Autor uważa za usprawiedliwione oba kierunki dowodzenia, jeżeli się unika rozwiązań ekstremalnych.

Tematy o nachyleniu globalizującym zamyka artykuł ks. P. Góralczyka o chrześcijańskiej etyce normatywnej. Jego głównym założeniem jest teza, że zachowania moralne nie ograniczają wolności, lecz ją promują, poszerzają, prowadzą do rozwoju i dopełnienia człowieka. Etyka chrześcijańska jest jedną z etyk, ale także etyką o swojej oryginalności.

Inne artykuły w omawianym dziale są poświęcone zagadnieniom bardziej szczegółowym: sumieniu (S. Rosik), refleksjom nad biblijną historią zbawienia (H. Langkammer), kerygmie o Królestwie Bożym jako wezwaniu do nawrócenia (J. Czerski), pozornemu dylematowi: Bóg gniewu czy miłosierdzia (A. S. Jasiński), Ezechielowi jako duszpasterzowi wygnańców (B. Polok), różnym aspektom miłości (T. Sikorski, N. Widok), tematowi pokuty (M. Graczyk, P. Jaskóła) i wreszcie etyczno-teologicznej koncepcji kary (P. Kosmol).

W część traktującą o bioetyce wprowadza artykuł G. Rotha (w j. niemieckim) o zasadach i tendencjach we współczesnej etyce lekarskiej. Problematyka tak ujęta ogniskuje w zasadzie wszystkie trudności powstałe przy rozważaniu przypadków szczegółowych. Najbardziej skomplikowane znaki zapytania rodzą się na styku etycznie dozwolonego i tego, co możliwe do wykonania. Za teren rozwiązań autor uważa etykę odpowiedzialności.

W tej części poruszone są również następujące zagadnienia: wskazania papieskie dotyczące etyki lekarskiej (W. Gubała), konflikt pomiędzy prawem do wolności a prawem do życia (H. Skorowski), relacja pomiędzy zaniedbaniem i przemocą (J. Nagórny), problem eutanazji (J. Troska), refleksja nad karą śmierci w świetle nowszych wypowiedzi Urzędu Nauczycielskiego Kościoła (w j. niemieckim – G. Virt), spojrzenie z punktu widzenia etycznego na diagnostykę prenatalną (w j. niemieckim – H. Dobiosch), omówienie groźnej potencjalnie dla tradycji chrześcijańskiej etyki praktycznej P. Singersa (A. Bohdanowicz), problemy transplantologii (P. Bortkiewicz, P. Morciniec) i zagadnienie prawdy przy łożu chorego (J. Orzeszyna).

Wątek społeczny luźno potraktowany łączy autorów następnej części książki. Wachlarz poruszanych zagadnień jest tam dość szeroki, od przewodnich motywów etyki środowiska (H. Juros), sprawiedliwości społecznej (J. Kowalski), roli Kościoła w społeczeństwie (T. Dola), moralnego wymiaru kultury (J. Mroczkowski), poprzez spojrzenie na przemiany ustrojowe w Polsce (A. Dylus), próbę oceny sytuacji Kościoła w Niemczech z wyjściem od orzeczenia o obecności krzyża w salach lekcyjnych (J. Piegsa), ustosunkowania się do cnoty tolerancji (F. Kampka) czy zjawiska indyferentyzmu religijnego (J. Zabielski), rodziny i pracy jako podstawowych wartości sprzyjających rozwojowi człowieka (A. Suchoń) po działalność trzeźwością duchowieństwa przemyskiego (A. Garbarz).

Największą chyba jednak różnorodnością tematyczną charakteryzuje się zbiór artykułów zebranych w części zatytułowanej „Nowe spojrzenia”, gdzie obok wątków dotyczących etyki pośrednio, a więc uwag o teologii moralnej jako nauce o cnotach u Wilhelma z Auvergne (w j. niemieckim – H. Barok), pojęcia natury w etyce R. Guardiniego (w j. niemieckim – J. Türk) czy relacji pomiędzy pierwotnym doświadczeniem etycznym a transcendencją u E. Levinasa (J. Piecuch) omawiane są również wątki moralne obecne w wychowaniu (J. Król, M. Chłopowiec). Inne opracowania łączy aspekt raczej historyczny: oceny tzw. Kirchenvolksbegehren przez bp. A. Launa (art. w j. niemieckim), spojrzenia na pojednanie między narodami (w j. niemieckim – W. Nastainczyk), źródeł dotyczących nuncjatury J. Piazzzy w Polsce (J. Kopiec), ocen zawartych w polskiej literaturze historycznej kardynała A. Bertrama.

K. Wolny zajmuje się postmodernistycznymi następstwami rezygnacji z filozofii przyrody.

Książkę kończą opracowania poświęcone zagadnieniom liturgicznym: świętowaniu niedzieli (H. J. Sobeczko), lekcjonarzowi do Mszy św. dla dzieci (R. Pierskała), chorału gregoriańskiego (J. Waloszek) i muzyki barokowej przełożonej na kościelną *missa concertata* (R. Pośpiech).

Gdyby niniejsze omówienie sprowadzić do najprostszego podsumowania, to powiedzieć by można, że obok szczegółowych walorów treściowych ważną cechą książki jest zebranie na jednym miejscu aktualnych tematów diskutowanych w teologii moralnej. W takim sensie także w duszpasterstwie spełniać ona może rolę podręcznego kompendium.

ks. Michał Chłopowiec

E. L e s s i n g, *Abendmahl* (Ökumenische Studienhefte, 1), Göttingen 1993, ss. 133.

Jest to jedna z ciekawszych wydawanych przez Evangelischen Bund pozycji z serii opracowań monograficznych (poświęconych takim zagadnieniom jak duchowość, chrzest, urząd) ujmujących sakrament eucharystii w aspekcie ekumenicznym. Książka stawia sobie za cel dokonanie bilansu uzgodnień teologicznych (z odwołaniem się do opublikowanych dokumentów) dotyczących Eucharystii w dialogu pomiędzy wielkimi Kościołami: luterzańskim, reformowanym, katolickim, anglikańskim i prawosławnym, przy czym autor jako protestant głównym punktem odniesienia czyni spojrzenie reprezentowane przez teologię ewangelicką. Rozpracowanie tematu rozłożone jest na trzy etapy. Na pierwszym z nich przedstawiony został sposób rozumienia eucharystii w poszczególnych kościołach z uwzględnieniem właściwych im niuansów. Na etapie drugim metodą czynionych komentarzy do ważniejszych dokumentów poświęconych tematowi pokazane zostały pojawiające się w dialogu problemy i ewentualne propozycje rozwiązań. Najważniejsze rozbieżności dotyczą oczywiście kwestii dogmatycznych dzielących Kościoły, co widoczne jest w fakcie, że interpretacje nie tylko nie są zbieżne, lecz się sobie przeciwstawiają, a nawet wzajemnie się wykluczają.

W ostatnim członie autor podsumowuje wyniki prowadzonego dialogu i przedstawia poszczególne zagadnienia w perspektywie dalszych prac. Fakt centralnego miejsca Eucharystii w życiu Kościołów, a więc pozostawanie także w centrum chrześcijańskiej teologii sprawia, że dokonywane w jej ramach zbliżenia stanowią miernik zgodności stanowisk również w innych kwestiach. Nie ujmując niczego wadze trudności stanowiących przedmiot dyskusji teologów autor docenia rolę tworzonego w spotkaniach klimatu wzajemnego otwarcia ułatwiającego porozumienie także w pojęciowych niuansach. Wskazuje on na modalności materii, w której dokonano postępu (np. w kwestii używanego w poszczególnych Kościołach nazewnictwa: *Abendmahl* – Ostatnia Wieczerza, *Herrenmahl* – Wieczerza Pańska,